

ЗІСТАВНІ СТУДІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.111'255.4(045)

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-3(341)-142-151

Бойко Я. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри перекладу

Національного технічного університету

„Дніпровська політехніка”, м. Дніпро, Україна.

yana.boiko.85@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0074-5665>

ДІАХРОННА МНОЖИННІСТЬ ПЕРЕКЛАДІВ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій У. Шекспіра)

У новому тисячолітті, в якому поширюється та посилюється культурний обмін, знання і міжнародне спілкування, феномен *перекладу* набув першочергового значення, оскільки його головна мета – замінити текстовий матеріал однієї мови (мови оригіналу) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (мови перекладу). В умовах сьогодення особливої актуальності набувають питання *еквівалентності* перекладу як предмету найбільшої полеміки у науковому середовищі, особливо, якщо це стосується мовних особливостей художнього тексту, які інколи не можуть бути ретрансльовані без творчого проникнення перекладача у суть тексту. Перекладацька інтерпретація пов'язується з мовною варіативністю та з індивідуально-психологічними особливостями перекладу як творчої діяльності.

Поняття еквівалентності особливо турбує вчених-перекладачів, які працюють у рамках лінгвістичної парадигми, оскільки воно нерозривно пов'язане як із теоретичними, так і з практичними аспектами перекладу. Використання терміну „еквівалентність” у перекладі є суперечливим, оскільки абсолютна еквівалентність у математичному сенсі є неможливою у перекладі, зокрема, у художньому перекладі. Багато теоретиків намагалися осмислити парадигму „еквівалентності” як області перекладу, серед яких: Дж. Кетфорд (1965), Ю. Найда (1969), К. Райс (1978), П. Ньюмарк (1981), В. Коллер (1989), В. Комісаров (1996), Дж. Хаус (2001), В. Виноградов (2001), М. Гарбовський (2004), О. Чередниченко (2007), В. Демецька (2008), Е. Пім (2010), С. Амеліна (2014), Г. Єнчева (2015), А. Раті (2016), Ю. Плетенецька (2016) та ін.

Хоча еквівалентність мовних одиниць як сфера інтерпретації і реалізації творчих перекладацьких рішень привертала достатню увагу

перекладознавців, проблема досягнення еквівалентності у контексті множинності перекладів першотвору лише частково знайшла своє відображення в працях О. Ребрія (2012) і Р. Ситар (2014). Відтак, дослідження еквівалентності в умовах діяхронної множинності перекладів часово віддаленого першотвору постає перспективним у вивченні специфіки відтворення його мовних особливостей у діяхронії.

Мета статті – визначити способи досягнення еквівалентності в українських ретрансляціях часово віддаленого першотвору. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: систематизувати здобутки теорії еквівалентності в історії перекладознавства; охарактеризувати специфіку ретрансляцій часово віддаленого першотвору у їх діяхронній множинності; проаналізувати типові стратегії і тактики українських перекладачів трагедій У. Шекспіра, які застосовано ними з метою досягнення еквівалентного перекладу. Методологію дослідження формують загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, спостереження й абстрагування – для систематизації здобутків теорії еквівалентності; методи лінгвістичного аналізу – семантичний, стилістичний, прагматичний – для виокремлення одиниць аналізу – прагматично навантажених стилістичних засобів – у тексті оригіналу (далі – ТО); порівняльний аналіз та методи перекладацького аналізу – для зіставлення одиниць аналізу у ТО і тексті перекладу (далі – ТП).

В основному, „еквівалентність” – це термін, яким користуються багато науковців, описуючи природу та ступінь взаємозв'язків, що існують між першотвором та його ретранслятом. Тим не менше, концепція залишається суперечливою, і думки радикально різняться щодо її точного визначення.

Можна сказати, що багато теорій еквівалентності перекладу базуються на двох протилежних способах перекладу. Наприклад, Ю. Найда і К. Райс розрізняють *формальну еквівалентність*, коли ТП є еквівалентом ТО як за формою, так і за змістом, і *динамічну еквівалентність*, коли робиться спроба ретранслювати зміст першотвору у перекладі якомога природніше (Nida, 1969; Райс, 1978). При цьому найважливішим критерієм *формальної еквівалентності* є збереження канонічної форми текстового жанру та дослівний переклад слів у процесі симетричної передачі ТО; з іншого боку, у процесі динамічної еквівалентності перекладач відтворює не тільки мову, але й почуття, які закладені в нього автором першотвору, модифікує та адаптує там, де це необхідно (Райс, 1978). Можна сказати, що роль перекладача, таким чином, трансформується із забезпечення текстової еквівалентності та граматичної точності на роль співавтора.

Дж. Кетфорд виділяє *формальний відповідник* – „[...] це будь-яка категорія (одиниця, клас, структура, елемент структури тощо) вихідної мови, яка може зайняти те саме місце в структурі мови перекладу” (Catford, 1965, с. 74), і *текстовий перекладацький еквівалент* – це будь-яка форма мови перекладу (текст або частина тексту), котра [...] еквівалентна до даної форми вихідної мови (тексту чи частини тексту).

Дж. Хаус розмежує *явний переклад* (текст мовою перекладу, за яким видно, що він перекладений з іншої мови) та *прихований переклад* (переклад, побудований так, щоб читач не відчував, що перед ним не оригінальний текст) (House, 2001).

Ставши важливою особливістю теорій перекладу в 1960-х і 1970-х роках, еквівалентність мала зазначати, що ТО і ТП поділяють якусь „однаковість”. Питання було в тому, який вид і ступінь однаковості зумовив різні види еквівалентності. В. Коллер виділяє п'ять різних типів еквівалентності: (а) *денотативну* еквівалентність, що включає екстралінгвальний зміст тексту (інваріантність плану змісту чи змістова інваріантність), (б) *конотативну* еквівалентність, що враховує цілеспрямований вибір синонімічних мовних засобів (стилістична еквівалентність), (в) *нормативну* еквівалентність тексту, що враховує жанрові характеристики ТО, його мовленнєві та мовні норми (стилістична еквівалентність), (г) *прагматичну* еквівалентність, що включає одержувача ТП (комунікативна еквівалентність), (д) *формальну* еквівалентність, що враховує форму та естетику ТО, орієнтовану на передачу художньо-естетичних, каламбурних, індивідуальних та інших формальних прикмет першотвору (Koller, 1989).

В. Комісаров розрізняє такі рівні (типи) еквівалентності, що розуміються як різні ступені смислової спільності між ТО і ТП та утворюють ієрархічну структуру: 1) *мета комунікації*; 2) *ідентифікація ситуації* (зберігається додаткова частина змісту ТО, яка вказує на те, про що повідомляється); 3) „*спосіб опису ситуації*” (збереження у ТП загальних понять, за допомогою яких описується ситуація); 4) *значення синтаксичних структур* (інваріантність синтаксичних структур ТО і ТП); 5) *словесні знаки* (у ТП зберігаються всі основні частини змісту ТО). (Комісаров, 1996) Таким чином, на думку В. Комісарова, еквівалентність перекладу полягає в максимальній ідентичності всіх рівнів змісту першотвору і його ретрансляцій, одиниці яких можуть бути еквівалентні одна одній на всіх п'яти рівнях або тільки на деяких із них.

Враховуючи ці фактори, не можна заперечувати, що всі переклади, які виконує компетентний перекладач, якимось чином залишаються адекватними оригінальному тексту, чи то за допомогою формальної, чи динамічної еквівалентності. Якість перекладу залежатиме від того, який шлях у забезпеченні еквівалентності перекладач вирішить обрати у виконанні своєї роботи: або замінити текстовий матеріал однією мовою іншою, що означає еквівалент; або створити відповідність між мовними одиницями, незалежно від будь-якої ідеї змісту.

Досягнення еквівалентності є дуже важливим завданням для кожного перекладача, проте еквівалентність перекладу не є фіксованою величиною. Ступінь близькості ТО і ТП може різнитись, а еквівалентність перекладу може встановлюватися на різних рівнях: а) *теоретично можлива еквівалентність* (визначається співвідношенням структур і правил функціонування двох мов); б) *оптимальна еквівалентність* (близькість, яка досягається в конкретному акті

перекладу ТО). За спільністю змісту ТО і ТП еквівалентність поділяється на: *потенційно досяжну еквівалентність* (максимальна спільність змісту двох іншомовних текстів, яка є допустимою внаслідок різниці мов, якими створені ці тексти) та *перекладацьку еквівалентність* (реальна змістова близькість ТО і ТП, що досягається перекладачем у процесі перекладу). (Башук, 2017). Проблеми міжмовної еквівалентності довгий період вивчалися в рамках лексико-семантичного рівня мови.

Проблема визначення терміну „множинність перекладів”, або „перекладна множинність”, привертає увагу багатьох вітчизняних (О. Федів, Р. Ситар, Ю. Левін, А. Попович, О. Чередниченко) вчених. Закордонні фахівці (S. Gürçağlar, K. Koskinen, A. Berman) використовують термін „re-translation” („ретрансляція”, або „повторний переклад”), який позначає існування в певній національній культурі кількох перекладів того самого іншомовного літературного твору, який в оригіналі має, як правило, одне текстове втілення (О. Ребрій).

Діахронна множинність ретрансляцій – це повторні переклади часово віддаленого першотвору, які виникають або змінюються протягом певного історичного періоду або кількох періодів, що надає змогу простежити світосприйняття та вплив різних епох на перекладачів, а, відповідно, й на перекладений твір (Лучук, 2004).

Діахронна множинність ретрансляцій часово віддаленого першотвору ґрунтується на двох базових принципах теорії еквівалентності (Ребрій, 2012; Ситар, 2014): 1) виведення еквівалентності за межі мовних одиниць і визнання, поряд із мовною, також текстуальної та комунікативної еквівалентності; 2) визнання принципової неможливості встановлення повної еквівалентності між ТО і ТП. Варто наголосити, що еквівалентність змісту ТО та його ретрансляцій є підґрунтям їх комунікативної рівноцінності, наявність якої робить текст перекладом.

Еквівалентність множинних ретрансляцій часово віддаленого першотвору завжди поняття відносне, і рівень відносності може бути дуже різним. Ступінь зближення з оригіналом залежить від багатьох чинників: від майстерності перекладача, від особливостей мов і культур, що зіставляються, епохи створення оригіналу і перекладу, способу перекладу, характеру перекладних текстів тощо (Бойко, 2020; Воіко, Нікопова, 2021). Чим більше незбіг „культурного часу” часово віддаленого оригіналу та його множинних ретрансляцій, тим більше може підвищуватися чи знижуватися „естетичний рівень” оригіналу.

Показовим у цьому аспекті є множинні ретрансляції творів У. Шекспіра, шедеврів світової літератури. Кожне нове покоління по-своєму відкриває для себе Шекспіра і його героїв. Класичні твори світової літератури живуть доти, доки їх перекладають сучасними мовами. Наприклад, трагедію „Гамлет” переклали Михайло Старицький (1882), Пантелеймон Куліш (1899), Юрій Клен (1930), Григорій Кочур (1935), Леонід Гребінка (1939), Михайло Рудницький (1943), Ігор Костецький (1987), Юрій Андрухович (2000). Трагедія „Ромео і

Джюльєтта” існує у перекладах Пантелеймона Куліша (1901), Василя Мисика (1932), Абрама Гозенпуда (1937), Ірини Стешенко (1952), Ігоря Костецького (1957), Юрія Андруховича (2016). Зазначені ретрансляції, які належать до різних історичних епох, створюють *діахронну множинність ретрансляцій часово віддалених першотворів* – трагедій У. Шекспіра „Гамлет” (1599) і „Ромео і Джульєтта” (1595).

Аналіз діахронних ретрансляцій трагедій У. Шекспіра продемонстрував застосування перекладачами різних стратегій у досягненні еквівалентності ТО і ТП, що зумовлені *творчою індивідуальністю* перекладача та *стилем перекладу*. Якщо М. Старицький і П. Куліш у руслі *романтичної школи перекладу* прагнули творити високий стиль, поєднуючи точність перекладу з його органічністю, природністю, то стиль *модерністських перекладів* І. Костецького занадто знижений, приземний. Ю. Клен у колі Київських *неокласиків* не визнає ані словникової точності, ані складних синтаксичних конструкцій, виступає проти штучності й вульгаризації мови перекладу, максимально зберігаючи зміст ТО. *Неокласицистський стиль* перекладу Г. Кочура поєднує класичну стилістичну інтерпретацію ТО, у якій переважає шляхетна риторика, з розмаїтістю індивідуальних перекладацьких рішень. *Необароковий стиль* перекладів Л. Гребінки демонструє по-справжньому народну українську мову з яскравою стильовою експресією низової барокової стихії. *Постмодерністський стиль* Ю. Андруховича вражає антиінтелектуалізмом, образною спрощеністю, модернізацією стилістики ТО й активним використанням брутальної лексики (наприклад, Гамлет вживає слова типу *паскуда, жерачка, курва, мудак, придурок, скурвий син, бидло*).

Прийнятий перекладачем стиль перекладу зумовлює застосування власних перекладацьких стратегій і тактик. Порівняємо переклади І. Стешенко (1952) і Ю. Андруховича (2016) фрагменту із трагедії „Ромео і Джульєтта”, у якому Брат Лоренцо, чернець, застерігає закоханого Ромео від майбутніх помилок: *These violent delights have violent ends, // And in their triumph die; like fire and powder, // Which, as they kiss, consume.*

І. Стешенко: *Бурхливі радощі страшні, мій сину,/ Бо часто в них бурхливий і кінець./ Їх смерть у торжестві, вони ж бо гинуть,/ Як порох і вогонь, у поцілунку...*

Ю. Андрухович: *Пориви згубні, бо поривно гинуть – / В мить апогею, як вогонь і порох./ Цілунок іскри й пороху – це вибух / І смерть обох.*

Як бачимо, денотат оригіналу – ситуація реальної дійсності, що формує загальний зміст фрагменту, – передано в обох перекладах адекватно, проте перекладацькі стратегії І. Стешенко та Ю. Андруховича у відтворенні образності суттєво відрізняються. Так, у метафоричному виразі *violent delights have violent ends*, що стосується забороненого кохання молодих людей, прикметник *violent* використовується для позначення чогось шаленого, бурхливого, запеклого. Брат Лоренцо змушує замислитися Ромео над тим, що шалене кохання принесе

бурхливий трагічний кінець. Оригінально звучить переклад І. Стешенко, у якому розширюється закладений смисл шляхом додавання декількох доречних і концептуально-пов'язаних рядків, які поетично описують настанови брата Лоренцо: *Бурхливі радощі страшні, мій сину, / Бо часто в них бурхливий і кінець*. Ю. Андрухович не відступає від своєї стратегії дотримання принципу еквілінарності. Він стримано і чітко передає настанову ченця, лаконічно використавши слово *пориви* і застосувавши перекладацький прийом транспозиції (іменник *ends* перекладено дієсловом *гинути*). Переклад Ю. Андруховича в цілому відтворює образ юного кохання, при цьому перекладач іде шляхом „вільного перекладу”, відриваючись від буквального розуміння написаного, але при цьому йому вдається передати головний зміст по-новому, по-модерністськи.

Отже, кожна культура в своїй основі має власну систему соціальних стереотипів, образів і когнітивних схем, а за кожним вербальним знаком стоїть фрагмент образу світу даної конкретної культури. Тому оригінал для перекладача ніколи не буде сповнений тим смислом, який заклав у нього автор. Це, звичайно, не означає, що перекладач не зобов'язаний розуміти автора і передавати його думки. Кожен ТП відображає „власний” оригінал, який завжди впливає з бачення ТО перекладачем. Зміст оригіналу змінюється через переклади, які розкривають його через рух ідеї та образу у просторі і часі.

Перспектива подальшого дослідження полягає в детальній розробці проблеми діахронної множинності ретрансляцій трагедій Шекспіра у світлі креативної особистості перекладача.

Список використаної літератури

- 1. Nida E.** The theory and practice of translation. Leiden: Brill, 1969, 200 р.
- 2. Райс К.** Классификация текстов и методы перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: сб. ст.* Москва: Междун. отношения, 1978. С. 202–225.
- 3. Catford J.** A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics. London: Oxford University Press, 1965. 103 р.
- 4. House J.** Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation. *Meta: Translators' Journal*. 2001. Vol. 46. № 2. P. 243–257.
- 5. Koller W.** Equivalence in Translation Theory. *Readings in Translation Theory*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab., 1989. P. 99–104.
- 6. Комиссаров В.** Интуитивность перевода и объективность переводоведения. *Язык. Поэтика. Перевод: сб. науч. тр.* Москва: Моск. гос. лингв. ун-т, 1996. Вып. 426. С. 91–99.
- 7. Башук Н.** Еквівалентність та адекватність перекладу науково-технічних текстів. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки*. 2017. Кн. 1. С. 122–126.
- 8. Лучук О.** Часовий фактор і проблема перекладної множинності в теорії художнього перекладу. *Діалогічна природа літератури. Перекладознавчі та літературознавчі нариси*. Львів: Вид-во УКУ, 2004. С. 163–168.
- 9. Ребрій О.** Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
- 10. Ситар Р.** Множинність перекладів як варіативність

відтворення жанрово-стилістичних особливостей часово віддаленого першотвору. *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія*. Львів, 2014. Вип. 692–693. С. 237–240. **11. Бойко Я.** Образність часово віддаленого першотвору в контексті діахронної множинності перекладів (на матеріалі ретрансляцій трагедії У. Шекспіра “The Tragedy of Hamlet”). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. 2020. Том 23. № 2. С. 19–29. **12. Boiko Y., Nikonova V.** Cognitive model of the tragic in Ukrainian retranslations of Shakespeare’s plays. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. № 17 (Special Issue 2). P. 1034–1052. **13. Shakespeare W.** Romeo and Juliet. Volume IV, Book V. London, 2011. 46 p. **14. Шекспір В.** Ромео і Джульєтта / пер. з англ. Ю. Андруховича. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2016. 208 с. **15. Шекспір В.** Ромео та Джульєтта / пер. з англ. І. Стешенко. *Твори в шести томах*. Київ: Дніпро, 1985. Том 2. С. 311–413.

References

- 1. Nida, E.** (1969). The theory and practice of translation. Leiden: Brill.
- 2. Rajs, K.** (1978). Klassifikaciya tekstov i metody perevoda [Classification of texts and methods of translation]. *Voprosy teorii perevoda v zarubezhnoj lingvistike – Questions of translation theory in foreign linguistics*. (pp. 202–225). Moscow: Mezhdun. otnosheniya [in Russian].
- 3. Catford, J.** (1965). A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics. London: Oxford University Press.
- 4. House, J.** (2001). Translation Quality Assessment: Linguistic Description versus Social Evaluation. *Meta: Translators’ Journal*, 46, 2.
- 5. Koller, W.** (1989). Equivalence in Translation Theory. *Readings in Translation Theory*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- 6. Komyssarov, V.** (1996). Yntuutyvnost' perevoda y ob'ektyvnost' perevodovedeniya [Intuitive translation and objectivity of translation studies]. *Yazyk. Poetyka. Perevod – Language. Poetics. Translation*, 426, 91–99. Moscow: Mosk. gos. lingv. un-t [in Russian].
- 7. Bashuk, N.** (2017). Ekvivalentnist ta adekvatnist perekladu naukovo-tekhnichnykh tekstiv [Equivalence and adequacy of scientific and technical texts translation]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Filolohichni nauky – Scientific notes of the Nizhyn State University named after Mykoly Hoholia. Philological sciences*, 1, 122–126 [in Ukrainian].
- 8. Luchuk, O.** (2004). Chasovi faktor i problema perekladnoi mnozhynnosti v teorii khudozhnoho perekladu [The time factor and the problem of translation plurality in the theory of literary translation]. *Dialogichna pryroda literatury. Perekladoznavchi ta literaturoznavchi narysy – The dialogue nature of literature. Translation and literary studies of narisi*. (pp. 163–168). Lviv: Vyd-vo UKU [in Ukrainian].
- 9. Rebrii, O.** (2012). Suchasni kontseptsii tvorchosti u pereklyadi [Modern concepts of creativity in translation]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].
- 10. Sytar, R.** (2014). Mnozhynnist perekladiv yak variatyvnist vidtvorennia zhanrovo-stylistychnykh osoblyvostei chasovo viddalennoho pershotvoru [Translations plurality as reproduction variability of genre-stylistic features of a temporally distant original]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*:

Hermanska filohiia – Scientific Bulletin of Chernivtsi University: German Philology, 692-693, 237-240 [in Ukrainian]. **11. Boiko, Ya.** (2020). Obraznist chasovo viddalenooho pershotvoru v konteksti diakhronnoi mnozhynnosti perekladiv (na materiali retransliatsii trahedii U. Shekspira „The Tragedy of Hamlet”) [Images in the context of diachronic translation plurality of the time-remote original text (case study of W. Shakespeare’s „The Tragedy of Hamlet” retranslations)]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriia Filohiia – Bulletin of Kyiv National Linguistic University. Philology series*, 23, 2, 19-29 [in Ukrainian]. **12. Boiko, Y., & Nikonova, V.** (2021). Cognitive model of the tragic in Ukrainian retranslations of Shakespeare’s plays. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17 (Special Issue 2), 1034-1052. **13. Shakespeare, W.** (2011). Romeo and Juliet. Volume IV, Book V. London. **14. Shekspir, V.** (2016). Romeo i Dzhulietta [Romeo and Juliet]. Per. z anhl. Yu. Andrukhovycha. Kyiv: A-ba-ba-ha-la-ma-ha [in Ukrainian]. **15. Shekspir, V.** (1985). Romeo i Dzhulietta [Romeo and Juliet]. Per. z anhl. I. Steshenko. *Tvory v shesty tomakh – Works in six volumes*. (Vols. 2), (pp. 311-413). Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].

Бойко Я. В. Діахронна множинність перекладів у контексті теорії еквівалентності (на матеріалі українських ретрансляцій трагедій У. Шекспіра)

У статті розглядається поняття еквівалентності в контексті діахронної множинності перекладів трагедій У. Шекспіра. Надається аналіз різних підходів до визначення рівнів еквівалентності: Ю. Найда та К. Райс виділяють формальну та динамічну еквівалентність; Дж. Кетфорд виділяє формальний відповідник і текстовий еквівалент; Дж. Хаус розмежовує явний та прихований переклад. В. Коллер виділяє п'ять типів еквівалентності: денотативну, конотативну, нормативну, прагматичну та формальну. В. Комісаров розрізняє рівні еквівалентності, що утворюють ієрархічну структуру: мета комунікації; ідентифікація ситуації, „спосіб опису ситуації”, значення синтаксичних структур, словесні знаки. У статті висвітлено поняття діахронної множинності ретрансляцій часово віддаленого першотвору на прикладі українських перекладів ХІХ–ХХІ століть трагедій У. Шекспіра „Гамлет” і „Ромео і Джульєтта” та визначено основні принципи теорії еквівалентності, на яких ґрунтується діахронна множинність перекладів. Охарактеризовано специфіку застосування перекладачами різних стратегій у досягненні еквівалентності тексту оригіналу і тексту перекладу, що зумовлені творчою індивідуальністю перекладача та стилем перекладу. У статті продемонстровано, що досягнення еквівалентності часово віддаленого першотвору, що не є фіксованою величиною, – дуже важливе завдання для кожного перекладача, вирішення якого зумовлено різними факторами, зокрема, обранням перекладачем доречних стратегій і тактик. Кожен переклад відображає „власний” оригінал, який завжди впливає з індивідуального бачення тексту перекладачем.

Ключові слова: еквівалентність, рівні еквівалентності, діахронна множинність перекладу, часово віддалений першотвір.

Бойко Я. В. Диахронная множественность переводов в контексте теории эквивалентности (на материале украинских ретрансляций трагедий В. Шекспира)

В статье рассматривается понятие эквивалентности в контексте диахронной множественности переводов трагедий В. Шекспира. Проведен анализ различных подходов к определению уровней эквивалентности: Ю. Найда и К. Райс выделяют формальную и динамическую эквивалентность; Дж. Кэтфорд различает формальный аналог и текстовый эквивалент; Дж. Хаус разграничивает явный и скрытый перевод. В. Коллер описывает пять типов эквивалентности: денотативную, коннотативную, нормативную, прагматическую и формальную. В. Комиссаров различает уровни эквивалентности, которые образуют иерархическую структуру: цель коммуникации; идентификация ситуации, „способ описания ситуации”, значение синтаксических структур, словесные знаки. В статье раскрыто понятие диахронной множественности ретрансляций отдаленного во времени оригинала на примере украинских переводов XIX–XXI веков трагедий У. Шекспира „Гамлет” и „Ромео и Джульетта” и определены основные принципы теории эквивалентности, на которых основывается диахронная множественность переводов. Охарактеризована специфика применения переводчиками различных стратегий в достижении эквивалентности текста оригинала и текста перевода как результат творческой индивидуальности переводчика и стиля перевода. В статье продемонстрировано, что достижение эквивалентности отдаленного во времени оригинала, которая не является фиксированной величиной, – очень важная задача для каждого переводчика, решение которой обусловлено различными факторами, в частности, выбором переводчиком уместных стратегий и тактик. Каждый перевод отражает „собственный” оригинал и всегда зависит от индивидуального видения текста переводчиком.

Ключевые слова: эквивалентность, уровни эквивалентности, диахронная множественность переводов, отдаленный во времени оригинал.

Boiko I. V. Diachronic plurality of retranslations in the context of translation equivalence (case study of Ukrainian retranslations of W. Shakespeare's tragedies)

The article considers the concept of equivalence in the context of the diachronic plurality of retranslations of Shakespeare's tragedies. An analysis of different approaches to determining the levels of equivalence is given: E. Nida and K. Rice distinguish formal and dynamic equivalence; J. Catford differentiates formal equivalent and text equivalent; J. House determines the difference between explicit and implicit translation. W. Koller distinguishes

five types of equivalence: denotative equivalence, connotative equivalence, text-normative equivalence, pragmatic equivalence, and formal equivalence. V. Komissarov defines the levels of equivalence that form a hierarchical structure: levels of communication objectives, description of the situation, utterance, messages, and linguistic signs. The article highlights the notion of diachronic plurality of retranslations of a time-remote original text on the example of Ukrainian retranslations of the XIX–XXI centuries of Shakespeare's tragedies „Hamlet” and „Romeo and Juliet” and defines the basic principles of equivalence theory on which diachronic plurality of retranslations is based. The specifics of translators' use of different strategies in achieving equivalence of the original text and the translated one, which are due to the creative personality of the translator and translation style, is described. The article demonstrates that achieving the equivalence of a time-remote original text that is not a fixed quantity is a very important task for every translator, whose decision is determined by various factors, including the translator's choice of appropriate strategies and tactics. Each translation reflects its „own” original, which always follows from the individual vision of the text by the translator.

Key words: equivalence, equivalence levels, diachronic plurality of retranslations, time-remote original text.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2021 р.

Стаття прийнята до друку 30.04.2021 р.

Рецензент – д. філ. н., проф. Ніконова В. Г.